

Uchwała z dnia 19 listopada 2010 r., III CZP 92/10

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Marta Romańska

Sędzia SA Jan Kremer

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Jacka K. przeciwko Skarbowi Państwa – Ministrowi Skarbu Państwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 19 listopada 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 14 lipca 2010 r.:

„Czy skuteczne złożenie wniosku o wyjawienie majątku stanowi w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. czynność przedsięwziętą bezpośrednio w celu zaspokojenia roszczenia i czy przerywa ono bieg przedawnienia?”

podjął uchwałę:

Złożenie wniosku o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku (art. 913 i nast. k.p.c.) nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem sądu.

Uzasadnienie

W pozwie skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa, Ministrowi Skarbu Państwa powód Jacek K. wniósł o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, tj. nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Rejonowy w Gliwicach w dniu 11 stycznia 1993 r., zobowiązującego powoda do zapłaty na rzeczy Funduszu Rozwoju Rynku i Demonopolizacji Handlu w likwidacji w W. kwoty 450 991 500 zł sprzed denominacji, zaopatrzonego w dniu 15 października 1993 r. w klauzulę wykonalności, „przeniesioną” postanowieniem z dnia 18 lipca 2007 r. na pozwanego.

Sąd Rejonowy w Gliwicach wyrokiem z dnia 28 stycznia 2010 r. uwzględnił powództwo, stwierdzając przedawnienie roszczenia objętego tytułem. Ustalił

również, że wprowadzie pierwotny wierzyciel wszczął postępowanie egzekucyjne przeciwko powodowi, ale uległo ono umorzeniu z mocy prawa (art. 823 k.p.c.), w związku z czym czynność ta, podobnie jak wniosek o wyjawienie majątku, oddalony postanowieniem z dnia 25 kwietnia 2002 r., nie przerwała biegu 10-letniego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 125 k.c. Oceniając skutki wniosku o wyjawienie majątku z punktu widzenia art. 123 § 1 pkt 1 k.c., Sąd Rejonowy uznał, że nie jest to czynność przedsięwzięta bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia.

Rozpoznając apelację Skarbu Państwa, w której podniesiono m.in., że wniosek o wyjawienie majątku spowodował przerwę biegu przedawnienia roszczenia określonego w tytule wykonawczym, Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W doktrynie prawa procesowego cywilnego dominuje pogląd, podzielany przez Sąd Najwyższy orzekający w niniejszej sprawie, że wyjawienie majątku jest pomocniczym środkiem egzekucji, pozwalającym uzyskać bezpośrednio od dłużnika – przy ewentualnym zastosowaniu przymusu – informacje o jego stanie majątkowym, niezbędne do wszczęcia albo prowadzenia toczącej się już egzekucji. Tworzy ono zamkniętą całość, nie mając zasadniczego, bezpośredniego wpływu na zainicjowanie lub tok postępowania egzekucyjnego, a jego podstawowym i jedynym celem jest ustalenie, czy dłużnik dysponuje mieniem nadającym się do egzekucji i gdzie się ono znajduje.

Zważywszy na treść art. 123 § 1 pkt 1 k.c., rozstrzygnięcie przedstawionego zagadnienia prawnego zależy od ustalenia, czy wniosek o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku, składany – co oczywiste – do sądu (art. 914 § 1 k.p.c.), jest czynnością przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Najistotniejsza jest ocena prawna sformułowania „przedsięwziętą bezpośrednio w celu”, budzącego zarówno w piśmiennictwie, jak i w judykaturze najwięcej kontrowersji. Poglądy wyrażane w tym zakresie można zgrupować wokół dwu podstawowych tez.

Twierdzi się, że czynność zostaje przedsięwzięta bezpośrednio w określonym celu – w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. – wtedy, gdy jej dokonanie jest dla osiągnięcia tego celu niezbędne. Inaczej mówiąc, dochodzenie, ustalenie,

zaspokojenie lub zabezpieczenie roszczenia nie jest bez podjęcia tej czynności możliwe. Przy takim ujęciu nie ma znaczenia, czy przedsięwzięcie określonej czynności jest wystarczające do osiągnięcia celu; istotne jest to, aby podjęcie czynności było z prawnego punktu widzenia dla osiągnięcia tego celu konieczne.

Zgodnie z innym poglądem, bardziej liberalnym, określenie czynności przedsięwziętej bezpośrednio w celu określonym w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. jest oparte na założeniu obiektywnej skuteczności, a więc możliwości – nie konieczności – osiągnięcia zamierzonego celu za pomocą dokonywanej czynności. W takim ujęciu czynnością przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia, ustalenia, zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia jest tylko taka czynność, która może doprowadzić do jednego z wymienionych celów.

Niezależnie od tego, który z przedstawionych poglądów jest trafny, uznanie złożenia wniosku o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku za czynność powodującą przerwę biegu przedawnienia roszczenia stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem sądu nie może być uznane za uzasadnione; wyjawienie majątku, jako pomocniczy środek egzekucji pozwalający jedynie uzyskać od dłużnika informacje o jego stanie majątkowym, nie jest ani niezbędne do osiągnięcia celu w postaci zaspokojenia roszczenia, ani nie może do tego doprowadzić, gdyż w tym wypadku konieczne jest wystąpienie z wnioskiem o wszczęcie egzekucji.

Przy uwzględnieniu, że funkcję podobną do wyjawienia majątku pełnią w postępowaniu egzekucyjnym – niejednokrotnie bardziej efektywnie – czynności przewidziane w art. 761, 797¹ i 801 k.p.c., a nie może być wątpliwości, że ich podjęcie nie powoduje skutku unormowanego w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., należało orzec, jak na wstępie.